Den danske økonomiske situation

Forhandlingerne om sparemulighederne i folketingets politisk-økonomiske udvalg endte med en S-SF-vedtagelse af samlede besparelser i finansåret 1973–74 på 1.016 mill. kr. og omkring det tre-dobbelte i 1974–75. Halvdelen af besparelsen i sidstnævnte år skal fremkomme gennem en omlægning af boligpolitikken. Herudover indeholdt regeringens spareoplæg af 21. marts en række punkter, der tog sigte på mere langvarige forhold, samt flere forslag til ændringer i skattelovgivningen.

Visse af spareforslagene blev vedtaget i form af ændringsforslag til 3. behandlingen af finanslovforslaget, mens den store del blev indbygget i form af en såkaldt negativ reguleringskonto på 860 mill. kr. Grundlaget for de hertil svarende besparelser skal tilvejebringes gennem bl. a. lovforslag. Af besparelsen i indeværende finansår vedrører 400 mill. kr. virkninger af udskydelsen af statslige bygge- og anlægsarbejder og en almindelig reduktion af statens rammebevillinger. Blandt de største specificerede besparelser er kortere lektioner og et øget antal for lærerne med en samlet virkning på 130 mill. kr.

En betydelig del af de statslige besparelser vil således blive tilvejebragt gennem den udsættelse af offentlige bygge- og anlægsarbejder, som regeringen indførte med virkning fra den 13. april. Efter dette må bygge- og anlægsarbejder for staten, kommuner og amtskommuner og selvejende institutioner med offentlig støtte tidligst igangsættes den 1. november 1973, medmindre der inden den 13. april var indgået bindende aftale om igangsættelsen. Udstrækningen til at omfatte hele den offentlige sektor medfører at besparelserne på statsfinanserne suppleres med kommunale. Den samlede reduktion i de offentlige investeringer i 1973–74 anslås at ville andrage op imod 1 mia. kr.

Stoppet blev begrundet i det høje aktivitetsniveau og udsigterne til en fortsat kraftig stigning i den samlede efterspørgsel, idet behovet for en regulering fandtes at være særlig udtalt i bygge- og anlægssektoren som følge af, at der blev sat usædvanligt meget boligbyggeri igang fra midten af 1972 og frem til de første måneder af indeværende år.

Resultatet af de afsluttede overenskomster på arbejdsmarkedet er betydelige lønstigninger i de to år overenskomsterne dækker. På LO og DAF's om-

råde indføres ligeløn fra 10. april 1973. På såvel minimal- som normallønsområdet forhøjes timelønningerne fra samme dato med 40 øre i timen, og denne forhøjelse gentages pr. 1. september 1973. Den 1. marts 1974 forhøjes satserne med yderligere 45 øre og fra 1. september 1974 tilsvarende med 45 øre i timen. Dyrtisdsreguleringen sættes fra og med juli-pristallets udløsning op til 40 øre i timen, og fra den 2. december 1974 nedsættes den normale overenskomstmæssige ugentlige arbejdstid ved dagarbejde med 1¾ time pr. uge fra 41¾ til 40 timer pr. uge. Hertil kommer en serie af mere specielle lønreguleringer.

For tjenestemandsansatte og overenskomstansatte akademikere hos de offentlige gennemføres en lønregulering, hvis størrelse er forskellig på de forskellige løntrin, men som generelt vil give lønstigninger på 4–7 pct. Reguleringen er på tilsvarende måde som på det private arbejdsmarked delt i fire etaper og indeholder i øvrigt også arbejdstidsnedsættelsen til 40 timer pr. uge fra december næste år.

Udsigterne for 1973

Konjunkturudsigterne for 1973, således som disse anskues af regeringens økonomiske sekretariat, nåede lige akkurat at komme til at indgå i spareforhandlingerne, idet det politisk-økonomiske udvalg forlods fik leveret bedømmelsen af 1973-situationen. Senere er årsoversigten udkommet i sin helhed.

Det fremgår meget klart, at man forventer den dynamiske udvikling, som har præget økonomien siden midten af 1972, fortsat i forstærket tempo igennem 1973. Udviklingen i 1973 målt på gennemsnitstal for 1972 fortæller således ikke sandheden om konjunkturforløbet. Den viste tabel fra oversigten fortæller dog tydeligt om den forventede kraftige opgang i såvel den indenlandske efterspørgsel som eksporten.

Væksten i industrieksporten på 13 pct. i faste priser ventes at svare til en værdimæssig forøgelse på omkring 17 pct. Givet er det, at muligheden for at nå disse tal i høj grad vil være afhængig af i hvilket omfang det lykkes at tæmme den indenlandske efterspørgsel så meget, at de gunstige eksportkonjunkturer for industrien kan udnyttes. Toldnedsættelserne over for de gamle EF-lande og det samtidige bortfald af den midlertidige importafgift skulle øge incitamentet til eksport. Disse forhold sammenholdt med den ventede betydelige opgang i importen vil medføre en fortsættelse af de senere års tendens til fald i industriens hjemmemarkedsandel.

Eksporten af landbrugsvarer og konserves med fradrag af importen af råvarer til landbruget ventes at indbringe 8,6 mia. kr. i 1973, eller 1,8 mia. kr. mere end i 1972. Den forøgede nettovalutaindtjening er en følge af de højere eksportpriser efter EF-tilslutningen, eksporttilskud og lavere afgifter ved eksport til de gamle EF-lande.

Den samlede eksportindtjening ventes at runde 40 mia. kr. mod godt 34 mia. kr. og 30 mia. kr. i de to foregående år.

Udviklingen i efterspørgsel, import og produktion (regnet i faste priser)

Procentvis stigning i forhold til året før	1970	1971	1972	1973
Industrieksport[1])	11	5½	11	13
Offentligt køb af varer og tjenester til drift og anlæg	7	5½	5½	5½
Privat forbrug	4½	2	3–3½	4½–5
Boligbyggeri	2	0	25	10
Erhvervenes nyanlæg[1])	8	÷2½	3	15
I alt	6	3	5½	7
Vareimport til byerhvervene[1])	9	÷3½	5	16–17
Bruttofaktorindkomst i byerhvervene incl. den offentlige sektor	4½	3½	5	6

[1]) Excl. skibe og fly m. v.

Det offentliges efterspørgsel efter varer og tjenester til offentligt forbrug og anlægsformål er skønnet at gå i vejret med 5½ pct. svarende til forholdene i 1971 og 1972. Det private forbrug ventes derimod at stige i forhold til gennemsnittet for 1972 og væksten at ville andrage omkring 5 pct. i 1973. Bagved dette skøn ligger en antagelse om en opgang i de samlede pengeindkomster på 13 pct. og en procentvis vækst i skatter og kontingenter af nogenlunde samme størrelsesorden. De disponible indkomsters stigning er blevet stærkt reduceret af de samtidige prisstigninger. I 1971 således at de disponible indkomsters købekraft er blevet forøget med 6–7 pct. For 1973 ventes en mindst tilsvarende forringelse af købekraften gennem prisstigninger, men dog ikke anderledes, end at den samlede efterspørgsel til privat forbrug kan udvides med reelt de nævnte 5 pct. samtidig med en fra 1972 fortsat opgang i opsparingen som følge af den forøgede erhvervsindtjening.

Efterspørgslen til boligbyggeri er sat til 10 pct. byggende på en antagelse om, at påbegyndelserne i 1973 vil ligge på omkring 50.000 lejligheder, hvilket svarer til forholdene i 2. halvår 1972.

Det kan ikke virke særlig overraskende, at der forventes en meget betydelig opgang i erhvervenes investeringer. For landbrugets vedkommende er der tale om en fortsættelse af væksten fra 1972, som naturligt først og fremmest er begrundet i den bedre indtjening som følge af EF-tilslutningen. Investeringerne ventes at gå i vejret med ca. 20 pct. i faste priser, eller det samme som fra 1971 til 1972.

Også for byerhvervenes vedkommende må EF-afklaringen ventes at bidrage til en opgang i investeringstempoet. Hertil kommer de gunstige afsætningsvilkår på såvel hjemmemarked som på eksportmarked. Væksten ventes at andrage 10–15 pct. i faste priser.

Den midlertidige importtolds bortfald, lagergenopbygningen, forceret import

på grund af forventede betydelige prisstigninger vil sammen med den betydelige efterspørgselsforøgelse føre til en stigning i den samlede importmængde til byerhvervene på ikke mindre end 16–17 pct. eller ca. 5,5 mia. kr. regnet i faste priser. Sekretariatet regner derudover med, at prisudviklingen vil give anledning til stigninger på omkring 5 pct. og bringe den samlede stigning i importværdien til byerhvervene op på 7,5–8 mia. kr.

Sammenlagt fører oversigtens analyse af konjunkturforløbet i indeværende år til en forringelse af betalingsbalancens underskud på de løbende poster fra ca. 700 mill. kr. i 1972 til 2,5–3,0 mia. kr. i 1973. Årsraten i 2. halvår 1972 var 1,5–2,0 mia. kr. Oversigten indeholder derfor også advarslen om, at betalingsbalanceudviklingen må »give anledning til alvorlig overvejelse, idet der er en tydelig risiko for, at opgangen i den indre efterspørgsel kan udløse et så stærkt pres på arbejdsmarkedet og produktionskapaciteten, at eksportfremgangen bremses, og importopgangen forstærkes.«

Udenrigshandel og betalingsbalance

De samlede eksportindtægter er ifølge den økonomiske oversigt steget med 13 pct. i 1972 mod 8 pct. året før. Det svarer til samlede indtægter i 1972 på 34,3 mia. kr., og dette tal forventes øget til 40,6 mia. kr. eller en stigning på ca. 20 pct. i 1973. Selvom landbrugseksportindtægterne tæller ekstra tungt i år, regnes der dog fremdeles med en meget betydelig stigning i industrieksporten.

Industrieksporten steg i 1972 med 14 pct. mod 10 pct. året før. Bortses der fra prisstigningerne, som var mindre i 1972, når man til en real eksportforøgelse på henved 11 pct. i 1972 mod ca. det halve i 1971, og også højere end i 1970.

Udsigterne for industrieksporten bedømmes så optimistisk, at det alene vil være industriens tilgang af arbejdskraft og kapacitet, der vil være afgørende for eksportfremgangens størrelse i 1973.

Set ud fra et valutaindtjeningssynspunkt er udsigterne dog tilsvarende optimistiske for landbrugseksporten, hvor der for 1973 regnes med muligheder for en nettovalutastigning, d. v. s. efter fradrag af import af råvarer og halvfabrikata til landbruget, på ikke mindre end 25 pct. Værdien af landbrugseksporten steg i afvigte år med 7½ pct. og kom op på godt 8 mia. kr. Stigningen kan stort set henføres til prisstigningerne som følge af stagnerende produktion i Europa kombineret med en kraftig efterspørgselsstigning.

Udenrigshandelen i januar måned nåede at forskrække en del. Importen foretog et hop på 1,1 mia. kr., samtidig med at eksporten kun gik i vejret med et par hundrede millioner kr., og importoverskuddet for måneden nåede op på 1.150 mill. kr. Forholdet må formentlig forklares ved, at den midlertidige importafgift pr. 1. januar nedsattes fra 7 til 4 pct., således at en del import er blevet udskudt fra december til januar. I februar beløb merindførslen sig til

Handelsbalancen

	Indførsel		Udførsel		Merindførsel	
	1972	1973	1972	1973	1972	1973
			mill. kr.			
Januar	2.597	3.862	2.307	2.549	290	1.311
Februar	2.858	3.269	2.403	2.913	455	364
Marts	3.081		2.565		516	
April	2.610		2.343		267	
Maj	2.912		2.689		224	
Juni	2.791		2.653		138	
Juli	2.722		2.129		593	
August	2.782		2.251		531	
September	2.961		2.489		472	
Oktober	3.340		2.875		464	
November	3.400		2.694		706	
December	3.103		2.788		365	
I alt	35.155		30.136		5.020	

250 mill. kr. og importen viste i denne måned kun forholdsvis beskeden vækst, samtidig med at eksporten gik i vejret med godt 1/2 mia. kr.

Penge- og kreditforholdene

Den cirkulerende obligationsmængde nåede ved udgangen af 1972 op på næsten 116 mia. kr. efter en nettotilvækst i årets løb på 16,9 mia. kr., eller 2,8 mia. kr. mere end nettotilgangen var i 1971. Den betydelige stigning i udbuddet har imidlertid fundet sted under gunstige afsætningsvilkår, idet der har været en betydelig vækst i efterspørgslen fra flere af de store obligationsaftagere. Dette gælder først og fremmest efterspørgslen fra forsikringsselskaberne. Herudover forøgede de private banker i løbet af 1972 deres obligationsbeholdning med ca. 1.700 mill. kr., hvilket stort set svarede til forholdene året før. De større sparekassers nettobeholdning af obligationer blev forøget med knap 700 mill. kr. Nationalbankens nettokøb af obligationer har derfor i 1972 kunnet holdes helt nede på 360 mill. kr. mod ca. 1.100 mill. kr. året før.

Udbuddet af obligationer i 1973 vil atter blive af en meget betragtelig størrelsesorden som følge af den betydelige mængde af nyt boligbyggeri, der for tiden er under opførelse. I januar måned besluttede Realkreditrådet, at der ved belåning af nye boligejendomme m. v. fra den 1. februar i år skulle tilstræbes en reduktion i obligationstilbuddene med ca. 6 pct.

Den effektive obligationsrente var ved udgangen af året ca. 11¼ pct., men er i de første måneder af 1973 steget med ca. 1/2 pct. som følge af det meget betydelige obligationsudbud i denne periode. I januar var tilgangen säle-

des på 1.866 mill. kr. eller næsten tre gange større end i januar måned 1972. I februar var tilgangen på 2.040 mill. kr. mod 1.317 i denne måned af 1972. For perioden marts 1972 til februar 1973 var nettotilgangen i alt på 18.760 mill. kr. mod 14.453 fra marts 1971 til februar 1972.

Pengeinstitutternes udlån steg forholdsvis stærkt igennem 1972. Ved udgangen af året var stigningsprocenten for bankerne 11,9 pct. og for sparekasserne 14,1 pct. i forhold til samme tidspunkt året før.

I januar måned faldt bankernes udlån med 119 mill. kr., men steg i februar med 586 mill. kr. Indlånene gik ned med godt og vel 1 mia. kr. i januar, og i februar var faldet på 428 mill.kr. Betragtet over en tolv-måneders periode er forretningsbankernes indlån vokset med 5,2 mia. kr. og udlånene med 4,4 mia. kr. svarende til en procentvis stigning på henholdsvis 14,7 og 13,6. Året før var procenterne 9,6 og 2,7.

De større sparekassers udlån er steget i begge årets to første måneder med henholdsvis 519 mill. kr. og 93 mill. kr., og indlånene er forøget med 409 og 182 mill. kr.

I januar og februar er der således sket en forholdsvis mærkbar stramning af likviditeten. En væsentlig årsag hertil er den betydelige opsugning af likviditet, som statsfinanserne forårsager i årets første kvartal, hvor hele finansårets kasseoverskud faktisk kommer ind. I de første to måneder af april kvartal vendes den statsfinansielle likviditetseffekt til en betydelig udpumpning af likviditet.

Priser, forbrug og investering

Prisudviklingen har været præget af en markant opgang i den forløbne del af 1973. Reguleringspristallet for januar nåede op på 113,8, og manglede dermed kun 1,2 point i også at udløse dyrtidsportion nummer to fra marts/april. Den næste udløsning, som sker ved juli reguleringspristallet med virkning fra september/oktober, må til gengæld blive en sikker dobbelt-portion.

Månedsindekset er således fra Januar til februar steget med 0,9 point, og i marts var stigningen på 0,8 point, hvormed indekset for denne måned nåede 115,9. Den første portion udløses ved 115 og portion nummer to ved 118 af reguleringspristallet, der er gennemsnittet af tre månedsprisindeks. I maj måneds indeks vil boligpostens halvårlige regulering finde sted, og de sidste par ganges indregning har alene på denne konto givet en stigning på 0,7 point.

Stigningen i månedsprisindekset for marts skyldtes som i de foregående måneder for over halvdelens vedkommende de stigende priser på føde- og drikkevarer, men der var ikke mange poster uden prisopgange.

Forbrugerprisindekset for marts måned gik i vejret med 1,0 point til 172,6 som følge af stigninger på stort set de samme varekategorier. Råvareprisindekset, der belyser prisudviklingen for importerede råvarer, faldt i marts 1 point

Prisindeks

	Råvare-prisindeks 1973	Engros-prisindeks 1973	Forbrugerprisindeks		Månedsprisindeks	
			1972	1973	1972	1973
	1971 = 100	1968 = 100	1964 = 100		jan. 1971 = 100	
Januar	114	129	158,5	169,8	106,4	114,2
Februar	116	132	159,2	171,6	106,8	115,1
Marts	117	133	160,3	172,6	107,7	115,9
April			161,4		108,4	
Maj			163,0		109,8	
Juni			164,1		110,6	
Juli			164,4		110,8	
August			165,0		111,2	
September ...			166,3		111,9	
Oktober			167,5		112,4	
November ...			168,9		113,4	
December ...			169,5		113,9	

som følge af faldende priser på visse importvarer til landbruget. Engrosprisindekset steg fra januar til februar med 3 point, og i marts måned var der en opgang på 1 point til 133.

Opgørelsen over detailomsætningen, som den fremgår af de månedlige indeks, viser for seneste måned, februar, at omsætningen lå 8 pct. over februar i 1972. Nærings- og nydelsesmidler er steget med 7 pct., gruppen beklædningsvarer med 10 pct. og andre forbrugsvarer med 8 pct. Sæsonkorrigeret og deflateret skulle der ifølge detailomsætningsindekset være sket en real stigning på ca. 4 pct.

Indeks for detailomsætningen

	Værdiindeks		Værdiindeks sæsonkorrigeret		Mængdeindeks sæsonkorrigeret	
	1972	1973	1972	1973	1972	1973
			1968 gnstl. = 100			
Januar	129	149	136	157	118	127
Februar	122	131	138	154	119	123
Marts	141		144		123	
April	135		144		122	
Maj	148		143		120	
Juni	145		145		121	
Juli	147		148		123	
August	151		153		127	
September	151		155		128	
Oktober	147		147		120	
November	147		153		125	
December	202		151		122	

Antallet af nyindregistrerede personbiler lå i årets to første måneder betragteligt over sidste års niveau, hvor omsætningen ganske vist var særlig lav. I januar blev der således nyindregistreret ca. 2.500 flere enheder og i februar næsten 4.500 flere end sidste år. Februartallet var på 10.452 stk. Også rejsebranchen har tilsyneladende nydt godt af væksten i det private forbrug, idet der har været en pæn vækst i forbruget af rejsevaluta i de seneste måneder.

Produktion og beskæftigelse

Arbejdsløsheden har i årets første kvartal været rekordlav, hvilket vil sige, at der for månederne februar og marts har været den lavest registrerede ledighedspocent siden den officielle statistiks påbegyndelse i 1910.

For januar, februar og marts blev procenterne henholdsvis 4,0, 3,6 og 2,9. De tilsvarende tal for 1972 var 6,9, 7,2 og 5,4, og der er således tale om et meget mærkbart lavere niveau. Procenterne for i år svarer til, at der for marts var ca. 24.000 ledige mod næsten 44.000 i denne måned sidste år. Den lave ledighed findes inden for såvel arbejdsmænd, byggefag, andre mænd og blandt kvinderne, ligesom den kan registreres i alle egne af landet.

At der er et meget stramt arbejdsmarked for tiden bekræftes af oplysningerne i arbejdsformidlingsstatistikken, som også er ført frem til og med marts måned. Antallet af besatte pladser er gået ned måned for måned, og ved udgangen af marts måned var der 5.300 pladser, der stod ubesatte, hvilket er ca. 2.000 flere end i den samme måned i 1972. Heraf havde 4.300 pladser stået ubesatte i mere end en uge. Væksten i antallet af ledige jobs kan registreres for alle egne af landet, ligesom den er udtalt for næsten alle erhvervsgrupper, når bortses fra tekstil- og beklædningsindustrien.

Industriens beskæftigelse og løn

	Antal ansatte		Beskæftigelses-indeks		Lønsumsindeks		Timelønsindeks	
	1971	1972	1971	1972	1971	1972	1971	1972
	1000 pers.				1970 gnstl. = 100			
Januar	414,1	404,4	99,7	90,8	105,2	109,9	105,5	121,0
Februar	413,3	402,4	100,7	95,7	106,7	116,5	106,0	121,7
Marts	412,7	403,0	99,7	98,3	109,3	123,5	109,5	125,6
April	409,7	402,9	102,0	99,4	116,6	127,1	114,3	127,9
Maj	409,8	406,7	100,8	97,1	115,7	125,0	114,8	128,8
Juni	418,6	414,1	100,3	98,8	115,1	126,8	114,7	128,4
Juli	410,0	410,6	67,9	59,1	80,3	78,1	118,3	132,1
August	407,6	411,1	94,1	93,8	108,8	120,2	115,7	128,2
September	407,0	412,9	99,1	99,1	117,7	130,7	118,8	131,8
Oktober	405,0	414,2	98,5	99,1	118,0	131,4	119,9	132,6
November	403,0	416,1	97,2	99,9	117,1	134,0	120,4	134,2
December	397,5	412,8	86,4	95,0	106,6	130,3	123,4	137,2